

Европска повеља о регионалним и мањинским језицима

Стразбур, 5. новембра 1992.

Преамбула

Државе чланице Савјета Европе,

Сматрајући да је циљ Савјета Европе постизање већег јединства између његових чланица посебно с циљем обезбјеђења и остваривања идеала и начела који чине њихово заједничко наслеђе;

Сматрајући да је заштита историјских регионалних и мањинских језика у Европи, од којих

су неки у опасности од могућег нестанка, нешто што доприноси одржању и развоју културног богатства и традиција Европе;

Сматрајући да је право на употребу регионалних и мањинских језика у приватном и јавном животу неотуђиво право које је у сагласности са начелима Међународног пакта о

грађанским и политичким правима и у складу са духом Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода Савјета Европе;

Имајући на уму посао који је обављен у оквиру КЕБС, а посебно Хелсиншки завршни акт из 1975. године и документа састанка у Копенхагену 1990. године;

Наглашавајући вриједност интеркултурализма и мултилингвизма и сматрајући да је заштита и унапређење регионалних и мањинских језика нешто што не треба да буде сметња

званичним језицима и потреби да се они познају;

Схвативши да је заштита и унапређење мањинских језика у различитим земљама и регионима Европе важан допринос у изградњи Европе која би се заснивала на начелима демократије и културне разноврсности унутар оквира националног суверенитета и територијалног интегритета;

Узимајући у обзир посебне услове и историјске традиције у различитим регионима европских држава.

Споразумјеле су се о сљедећем:

Дио I: Опште одредбе

Члан 1. Дефиниција

За потребе ове Повеље:

а) "регионални или мањински језици" су језици који:

- су традиционално у употреби на одређеној територији једне државе од стране држављана те државе који чине бројчано мању групу од остатка становништва те државе и који су

- различити од званичног језика те државе,

што не укључује дијалекте званичног језика те државе или језике радника миграната;

б) "територија у којој су регионални или мањински језици у употреби" означава географску област у којој су поменути језици средство изражавања одређеног броја људи чиме се оправдавају различите мјере заштите и унапређења предвиђене овом Повељом;

ц) "нетериторијални језици" су они језици које користе држављани државе чланице који се

разликују од језика који су у употреби код осталог становништва државе али који, иако се традиционално користе на територији те државе, не могу да буду поистовијећени са неком њеном конкретном територијом.

Члан 2. Обавезе

1. Свака држава преузима обавезу да примјени одредбе другог дјела на све регионалне или мањинске језике који се говоре на њеној територији и који су у складу са

дефиницијом садржаном у члану 1.

2. О питању сваког од језика који је прецизиран у вријеме ратификације, прихватања или

одобравања у складу са чланом 3., свака држава чланица преузима обавезу да примјени

најмање 35 ставова и подставова одабраних међу одредбама трећег дијела Повеље, укључујући најмање три који треба да буду одабрани у члановима 8. и 12. и по један из чланова 9., 18., 11. и 13.

Члан 3. Практични аранжмани

1. Свака држава уговорница ће у свом инструменту ратификације, прихватања или одобравања ове Повеље прецизирати сваки од регионалних или мањинских језика или званични

језик који је мање у употреби на оној територији или њеном дијелу за које жели да обезбиједи

примјену одредаба одабраних у складу са другим ставом члана 2.

2. Свака држава чланица може у било ком тренутку дати на знање генералном секретару да прихвата обавезе које проистичу из одредаба било ког параграфа Повеље који

већ нису одабрани у њеном инструменту ратификације, прихватања или одобравања, или да ће

примјенити став 1. овог члана на остале регионалне или мањинске језике или на остале званичне

језике који се мање употребљавају на њеној територији или на једном дијелу.

3. Обавезе о којима говоре претходна два става сматраће се интегралним дијелом ратификације, прихватања или одобравања и имаће исто дејство од датума нотификације.

Члан 4. Постојећи режим заштите

1. Ништа у овој Повељи не треба разумјети као ограничавање или дерогирање било којих права загарантованих Европском конвенцијом о људским правима.

2. Одредбе ове Повеље неће ни на који начин утицати на повољнији третман регионалних или мањинских језика или на правни режим особа које припадају мањинама који

може да постоји у некој од држава чланица или који је обезбијећен одговарајућим двостраним

или вишестраним споразумом.

Члан 5. Постојеће обавезе

Ништа у овој Повељи не може се тумачити да подразумеје право на упуштање у какву активност или на вршење какве радње који су у супротности с циљевима Повеље Уједињених нација или другим обавезама према међународном праву, укључујући ту и начела суверенитета и територијалног интегритета држава.

Члан 6. Информације

Државе чланице преузимају обавезу да испитају начине на који ће власт, организације и особе којих се тиче садржај ове Повеље бити информисане о својим правима и дужностима

установљеним овом Повељом.

Дио II: Циљеви и начела у складу са чланом 2. став 1.

Члан 7. Циљеви и начела

1. О питању регионалних или мањинских језика, у оквиру територија на којима су ти језици у употреби и у складу са ситуацијом сваког од тих језика, државе чланице граде своју

политику, законодавство и праксу на следећим циљевима и начелима:

- признање регионалних или мањинских језика као израз културног богатства;
- поштовање географске области сваког регионалног или мањинског језика како би се обезбиједило да постојећа или нова управна подјела не представља препреку унапређењу регионалног или мањинског језика о коме се ради;
- потреба за одлучном акцијом како би се унаприједили регионални или мањински језици и на тај начин сачували;
- стварање услова за олакшање и/или охрабривање употребе регионалних или мањинских језика у говору и писању, у јавном и приватном животу;
- одржавање и развијање веза, у областима које покрива ова Повеља, између група које користе регионалне или мањинске језике и осталих група у држави које употребљавају језик у идентичној или сличној форми, као и успостављање културних односа са осталим групама у држави које користе различите језике;
- доношење одредаба путем којих би се на одговарајући начин и одговарајућим средствима обезбиједило проучавање регионалних или мањинских језика на свим одговарајућим степенима;
- олакшавање да и они који не говоре регионалне или мањинске језике, а живе у области гдје се они говоре, могу да их науче уколико то желе;
- унапређење проучавања и истраживања регионалних или мањинских језика на универзитетима или сличним установама;
- унапређење одговарајућих облика транснационалне размјене, у оним областима о којима говори ова Повеља, за регионалне или мањинске језике који се користе у идентичном или сличном облику у двије или више држава.

2. Државе чланице преузимају обавезу да уклоне, ако већ то до сада нису учиниле, било које неоправдано угрожавање; искључивање, ограничавање или неповољан третман који

би се односио на употребу регионалног или мањинског језика и који би имао циљ да обесхрабри

или доведе у питање његово одржавање и развој. Усвајањем посебних мјера у корист

регионалних или мањинских језика, које би имало за циљ унапређење једнакости између оних који користе ове језике и остатка становништва или који узимају у обзир њихове специфичне услове, не може се сматрати актом дискриминације против оних који користе језике који су у већој употреби од мањинских.

3. Државе чланице преузимају обавезу да на одговарајући начин унаприједи међусобно разумијевање између свих језичких група унутар земље и да ту посебно укључе поштовање, разумијевање и трпељивост у односу на регионалне или мањинске језике у оквиру процеса образовања као и да охрабре средства јавног информисања да слиједи исти циљ.

4. У одређивању своје политике у односу на регионалне или мањинске језике државе чланице узимају у обзир потребе и жеље оних група становништва које користе те језике. Треба их охрабрити да установе, уколико је то неопходно, одговарајућа тијела која би се бавила

саветовањем власти о свим питањима која се тичу регионалних или мањинских језика.

5. Државе чланице преузимају обавезу да, *мутатис мутандис*, примијене иста ова начела која су набројана у ставовима 1. до 4. и на нетериторијалне језике. Међутим, што се

тиче ових језика природа и обим мјера које треба преузети да би се остварили ефекти предвиђени

овом Повелем, треба да буду одређени на еластичан начин имајући на уму потребе и жеље

као и поштујући традиције и карактеристике оних група које те језике користе.

Дио III: Мјере за унапређење употребе регионалних или мањинских језика у јавном животу у складу са обавезама садржаним у члану 2. став 2.

Члан 8. образовање

1. У погледу образовања државе предузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих

ометања учења званичног језика:

а) - да омогуће предшколско образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или

- да омогуће значајан дио предшколског образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или

- да примијене једну од ових мјера макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтијевају а чији се број сматра довољним; или

- да ако јавне власти немају директних овлашћења у области предшколског образовања да стимулишу или охрабре примјену мјера које су поменуте;

- б) - да омогуће основно образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
- да обезбиједи значајан дио основног образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
 - да обезбиједи, у оквиру основног образовања, да учење одговарајућег регионалног или мањинског језика постане интегрални дио наставног плана; или
 - да примијене једну од ове три мјере макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтијевају а чији се број сматра довољним;
- ц) - да омогуће средње образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
- да омогуће значајан дио средњег образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
 - да обезбиједи, у оквиру средњег образовања, услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или
 - да примијене једну од ових мјера макар на оне ђаке који тако желе или ако је то примјенљиво, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним;
- д) - да омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или
- да омогуће значајан дио техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или
 - да у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или
 - да примијене једну од ових мјера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то примјенљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним;
- е) - да омогуће универзитетско или друго више образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или
- да омогуће услове за студирање ових језика као предмета на универзитетима или вишим школама; или
 - уколико се према улози државе коју она има у односу на високообразовне институције, не могу примијенити поменути подставови, да охрабре или дозволе могућност универзитетског или другог вишег образовања на регионалним или мањинским језицима, или да омогуће услове за проучавање ових језика на универзитетима или вишим школама;
- ф) - да предвиде образовање одраслих путем сталних курсева који би били одржавани углавном или у потпуности на регионалним или мањинским језицима; или
- да понуде ове језике као предмете у оквиру образовања за одрасле; или
 - ако власти немају директног овлашћења у области образовања

одраслих да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих;

г) - да начине аранжмане који би обезбиједили учење историје и културе која се тиче регионалних или мањинских језика;

х) - да обезбиједи основно и касније оспособљавање наставника потребних да примијене одредбе садржане у тачкама а. до г. овог става а које су прихватиле;

и) - да успоставе надзорно тијело или тијела која би била одговорна за надгледање мјера које су преузете и напретка који је остварен у проучавању регионалних или мањинских језика, као и за писање периодичних извјештаја сопствених налаза који би били објављивани.

2. Што се тиче образовања на територијама ван области у којима се регионални или мањински језици традиционално у употреби стране преузимају обавезу, ако број оних који

говоре те језике тако нешто оправдава, да одобре, охрабре или омогуће учење на регионалним или мањинским језицима на сваком од одговарајућих степена образовања.

Члан 9. Судска овлашћења

1. Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доље поменуте

мјере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра

да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

а) у кривичном поступку:

- да обезбиједи да судови, на захтјев једне од страна, спроводе поступак на регионалном или мањинском језику; и/или

- да окривљеном гарантују право да употребљава сопствени регионални или мањински језик; и/или

- да обезбиједи да захтјев и доказ, без обзира да ли је у писаној или усменој форми, не буде сматран неприхватљивим само због тога што је формулисан на регионалном или мањинском језику; и/или

- да издају, на одговарајући захтјев, документе који се тичу правног поступка на одговарајућем регионалном или мањинском језику, ако је то неопходно коришћењем одговарајућих преводилаца који не би изазивали никакве додатне трошкове заинтересованим особама;

б) у грађанским парницама:

- да обезбиједи да судови, на захтјев једне од страна, спроводе поступак на регионалном или мањинском језику; и/или

- да допусте, кад год странка треба да се појави лично пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова; и/или

- да допусте издавање докумената и доказа на регионалним или мањинским језицима, уколико је то неопходно коришћењем одговарајућих преводилаца;

ц) у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- да обезбиједи да судови, на захтјев једне од страна воде поступак на регионалном или мањинском језику; и/или

- да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова; и/или

- да допусте издавање докумената и доказа на одговарајућим регионалним или мањинским језицима, ако је то неопходно, уз употребу одговарајућих преводаца;

д) да предузму мјере како би обезбиједиле да примјена поменутих подставова и било које неопходно коришћење преводаца не изазива додатне трошкове заинтересованим лицима.

2. Државе чланице се обавезују:

а) да не доводе у питање ваљаност правних докумената само због тога што су донијети на регионалном или мањинском језику; или

б) да не доводе у питање ваљаност правних докумената који су донијети у оквиру државе само због тога што су начињени на регионалном или мањинском језику или да обезбиједи да се они могу употријебити против заинтересованих трећих лица, која иначе

не користе ове језике, под условом да им је садржај ових докумената стављен на увид од стране особа које се на њега позивају; или

ц) да не поричу ваљаност правних докумената донијетих између различитих страна, само

због тога што су начињени на регионалном или мањинском језику.

3. Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица који

користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

Члан 10. Управне власти и јавне службе

1. У оквиру административних области државе, у којим број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мјере које су наведене у овом члану, у

складу са ситуацијом са сваком од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају сљедеће обавезе:

а)

- да обезбиједи да управне власти користе регионалне или мањинске језике; и

- да обезбиједи да њихови службеници у контактима са грађанством употребљавају регионалне или мањинске језике у односу према лицима која их користе, или

- да обезбиједи да они који користе регионалне или мањинске језике могу да поднесу усмене или писмене представке и добију одговор на овим језицима; или

- да обезбиједи да они који користе регионалне или мањинске језике могу да поднесу усмене или писмене представке на овим језицима; или

- да обезбиједи да они који користе регионалне или мањинске језике могу пуноважно да поднесу документа на овим језицима;

б) да се учини доступном употреба управних текстова и образаца за становништво које користи регионалне или мањинске језике на тим језицима или да се осигурају двојезичне верзије;

ц) да се омогући управним властима да израђују нацрте докумената на регионалним или мањинским језицима.

2. По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника

користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доље поменуте

мјере државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

а) употребу регионалних или мањинских језика у оквиру финансирања регионалних или

локалних власти;

б) могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима;

ц) да регионалне власти објављују своја званична документа на одговарајућим регионалним или мањинским језицима;

д) да локалне власти објављују своја званична документа на одговарајућим регионалним или мањинским језицима;

е) употребу мањинских и регионалних језика у расправама у локалним парламентима, при

чему се међутим, не искључује употреба званичног језика државе;

ф) употребу регионалних или мањинских језика у локалним скупштинама, без занемаривања употребе званичног језика државе;

г) употреба, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена мјеста на регионалним или мањинским језицима.

3. Што се тиче јавних служби које обезбјеђују управне власти или лица која дјелују у њихово име, државе чланице предузимају, у оквиру територије на којој се регионални или

мањински језици користе, у сагласности са ситуацијом сваког језика и колико је то разумно

могуће:

а) да обезбиједе да ће се регионални или мањински језици користити у јавним службама; или

б) да омогуће онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтјев и добију одговор на свом језику; или

ц) да омогуће онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтјев на овим језицима.

4. У намјери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1., 2. и 3., државе чланице преузимају једну или више од сљедећих обавеза:

а) превођење и тумачење када је то потребно;

б) ангажовање, или уколико је неопходно оспособљавање, службеника и осталих

запослених у оквиру јавних служби;

ц) удовољавање, колико је то могуће, захтјевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.

5. Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтјев оних који су заинтересовани.

Члан 11. Средства јавног информисања

1. Државе чланице преузимају обавезу да за оне који користе регионалне или мањинске језике на територији на којој се ови језици говоре, у складу са ситуацијом сваког

од језика, до степена до којег јавне власти, директно или индиректно, имају надлежност, моћ

или играју одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности

средстава јавног информисања;

а) у смислу у ком радио и телевизија остварују улогу јавне службе:

- да обезбиједи стварање макар једне радио станице и једног телевизијског канала на регионалним или мањинским језицима; или

- да охрабре или олакшају стварање макар једне радио станице или једног телевизијског канала на регионалним или мањинским језицима; или

- да омогуће одговарајуће одредбе захваљујући којим би приказивачи програма понудили садржаје на регионалним или мањинским језицима;

б)

- да охрабре или олакшају стварање барем једне радио станице на регионалним или мањинским језицима; или

- да охрабре или олакшају редовно емитовање радио програма на регионалним или мањинским језицима;

ц)

- да охрабре или олакшају стварање барем једног телевизијског канала на регионалним или мањинским језицима; или

- да охрабре или олакшају редовно емитовање телевизијског програма на регионалним или мањинским језицима;

д) да охрабре или олакшају производњу и дистрибуцију аудио или аудиовизуелних радова на

регионалним или мањинским језицима;

е)

- да охрабре или олакшају стварање и очување макар једних новина на регионалним или мањинским језицима; или

- да охрабре или олакшају редовно објављивање новинских чланака на регионалним или

мањинским језицима;

ф)

- да покрију додатне трошкове оних средстава јавног информисања који користе регионалне или мањинске језике у случајевима када закон и иначе омогућава финансијску помоћ средствима јавног информисања; или
- да примене постојеће мјере финансијске подршке и на аудиовизуелну продукцију на регионалним или мањинским језицима;

г) - да помогну образовање новинара и осталих запослених у средствима јавног информисања која користе регионалне или мањинске језике.

2. Државе чланице преузимају обавезу да гарантују слободу директног пријема радио и телевизијског програма из сусједних земаља на језику који је исти или сличан регионалном или мањинском језику, као и да се не супротстављају реемитовању радио и

телевизијских програма из сусједних земаља на овом језику. Они се, поред тога, залажу да

осигурају да се неће постављати никаква ограничења праву на слободу изражавања и слободну циркулацију информација у оквиру писане штампе на језику који је исти или сличан

регионалном или мањинском језику. Уживање ових слобода, пошто собом носи одговарајуће дужности и одговорности, може да буде подвргнуто таквим формалностима,

условљавањима, ограничавањима или казнама које су прописане законом и које су нужне у

демократском друштву, у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или

јавне сигурности, ради спречавања нереда или злочина, ради заштите здравља и морала, ради

заштите угледа или ради заштите информација које су примљене у повјерењу, или за одржавање

ауторитета и непристрасности судства.

3. Државе чланице преузимају обавезу да обезбиједи да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу

стварати одговарајућа тијела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

Члан 12. Културне активности и погодности

1. Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова

или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије,

укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар

територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне,

имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

- а) да охрабре видове изражавања и иницијативе специфичне за регионалне или мањинске језике и да омогуће различите начине приступа умјетничким дјелима произведеним на овим језицима;
- б) да подстакну различита средства путем којих би дјела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода;
- ц) да унаприједи приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима развојем превода, надсинхронизације и титлованих пријевода;
- д) да обезбиједи да тијела која су одговорна за организовање или пружање подршке различитим културним активностима омогуће одговарајуће доприносе за укључивање знања и употребе регионалних или мањинских језика и култура у све оне подухвате које они покрећу, или за које обезбјеђују финансијску подршку;
- е) да унаприједи мјере путем којих би се обезбиједило да тијела одговорна за организовање и подршку културних активности имају на свом располагању сараднике који добро познају регионалне или мањинске језике као и језике којима говори остатак становништва;
- ф) да охрабре директно учешће представника оних који користе одговарајуће регионалне или мањинске језике у обезбјеђивању услова и планирању културних дјелатности;
- г) да охрабре и/или олакшају стварање једног или више тијела која би била одговорна за прикупљање и чување копија и представљање или објављивање радова произведених на регионалном или мањинском језику;
- х) уколико је неопходно да створе и/или унаприједи активности које би имале за циљ финансирање превода или истраживање различитих језичких термина, посебно имајући на уму одржавање и развој одговарајућих управних, комерцијалних, економских, друштвених, техничких или правних термина на сваком од регионалних или мањинских језика.

2. Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици

традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре, охрабре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у

складу са претходним ставом.

3. Државе чланице преузимају обавезу да сачине одговарајуће одредбе приликом креирања сопствене културне политике ван граница у које би укључили регионалне или мањинске

језике и културе који они одсликавају.

Члан 13. Економски и друштвени живот

1. Што се тиче економских и друштвених активности, државе преузимају обавезе да на

територији читаве земље:

- а) елиминишу из законодавства све одредбе које забрањују или ограничавају, без довољно оправданих разлога, употребу регионалних или мањинских језика у документима који се тичу економског или друштвеног живота, посебно у уговорима о запошљавању или у техничким документима као што су упутства за употребу одређених производа и инсталација;
- б) забране укључивање у интерне правне акте компанија и у приватна документа било каквих одредаба које би онемогућавале или ограничавале употребу регионалних или мањинских језика, барем између корисника ових језика;
- ц) да се супротставе пракси која има за циљ да обесхрабри употребу регионалних или мањинских језика у вези са економским и друштвеним активностима;
- д) олакшају или охрабре употребу регионалних или мањинских језика и неким другим средствима осим оних која се већ поменула у овом члану.

2. Што се тиче економских и друштвених активности, државе преузимају обавезу да, у оном обиму у коме су власти надлежне, на територији на којој су регионални или мањински

језици у употреби и у мјери у којој је то могуће:

- а) да укључе у њихове финансијске или банкарске одредбе правила која би омогућила, на начин који је у складу са комерцијалном праксом, употребу регионалних или мањинских језика приликом коришћења различитих средстава плаћања (чекови и друго) или других финансијских докумената или, гдје је то могуће, да обезбиједи примјену таквих правила;
- б) да у економском и друштвеном сектору који је под њиховом контролом (јавни сектор) организују активности да унаприједи употребу регионалних или мањинских језика;
- ц) да обезбиједи да све погодности социјалног осигурања као што су болнице, куће за смјештај старих лица и слично, понуде такве могућности смјештаја и третмана на њиховом језику оним особама које користе регионалне или мањинске језике, а који имају потребу за одговарајућом његом због нарушеног здравља, старости или других разлога;
- д) да обезбиједи да сва важна упозорења везана за сигурност и безбједност буду истакнута на регионалним или мањинским језицима;
- е) да уреди да се информације које пружају надлежне јавне власти, а које се тичу права потрошача, буду доступне на регионалним или мањинским језицима.

Члан 14. Прекогранична размјена

Државе чланице преузимају обавезу:

- а) да примијене постојеће двостране или вишестране аранжмане које их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унаприједио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања;
- б) у корист регионалних или мањинских језика да олакшају или унаприједи сарадњу

између

двије стране границе, а посебно између регионалних или локалних власти на чијим територијама се исти језик користи у идентичној или сличној форми.

Дио ИВ: Примјена повеље

Члан 15. Периодични извјештај

1. Земље чланице периодично достављају генералном секретару Савјета Европе, у облику који одреди Комитет министара, извјештај о политици коју предузимају у сагласности са

другим дјелом ове Повеље и о мјерама које су предузете у примјени одредаба трећег дијела Повеље на које су се обавезали. Први извјештај треба да буде достављен у току прве

године након ступања Повеље на снагу у односу на државу у питању, док остали извјештаји

треба да слиједе у трогодишњим интервалима послје првог извјештаја.

2. Извјештаји треба да буду јавни.

Члан 16. Испитивање извјештаја

1. Извјештај који се подноси генералном секретару Савјета Европе према члану 15. испитиваће Комитет експерата који се формира у складу са чланом 17.

2. Тијела или удружења која су законито основана у државама чланицама могу да укажу Комитету експерата на питања која се односе на примјену ове Повеље. Пошто консултује државу чланицу, Комитет експерата може узети у обзир ову информацију у припреми свог извјештаја о којем говори трећи став овог члана. Ова тијела или удружења

могу такође подносити изјаве које се тичу политике која се води у држави чланици у односу

на одредбе другог дијела ове Повеље.

3. На основу извјештаја о којем говори став 1. и информација које помиње став 2.,

Комитет експерата ће припремити извјештај Комитету министара. Овом извјештају се додају

коментари који су на захтјев написале државе чланице, а Комитет министара га може објавити.

4. Извјештај о којем говори став 3. садржаће посебно приједлог експерата Комитету министара за припрему препорука једној или више држава чланица ове Повеље.

5. Генерални секретар Савјета Европе сачиниће двогодишњи детаљни извештај о примјени ове Повеље и поднијеће га Парламентарној скупштини.

Члан 17. Комитет експерата

1. Комитет експерата је сачињен од по једног члана из сваке државе чланице који се именује од стране Комитета министара са листе појединаца од највишег интегритета и признате

стручности у питањима у којима се бави Повеља коју је номиновала држава чланица.

2. Чланови комитета се бирају на период од шест година, а постоји могућност поновног избора. Онај члан који није у стању да доврши свој мандат биће замијењен у складу са поступком предвиђеним ставом 1. а члан који га мијења биће у функцији до краја

његовог мандата.

3. Комитет експерата ће установити сопствена правила процедуре. Његове секретарске службе обезбиједиће генерални секретар Савјета Европе.

Дио В: Завршне одредбе

Члан 18.

Ова Повеља је отворена за потпис свим државама чланицама Савјета Европе. Може бити ратификована, прихваћена или одобрена. Инструменти ратификације, прихватања или

одобравања се депонују код генералног секретара Савјета Европе.

Члан 19.

1. Ова Повеља ће ступити на снагу првог дана у мјесецу пошто прође период од три мјесеца од датума када је пет држава чланица Савјета Европе изразило свој пристанак да

буде везано Повељом у смислу одредаба члана 18.

2. Што се тиче било које друге државе чланице која накнадно изрази жељу да буде везана овом Повељом, Повеља ће ступити на снагу првог дана у мјесецу пошто истекне период од три мјесеца после датума депозита његовог инструмента ратификације, прихватања

или одобравања.

Члан 20.

1. Пошто Повеља ступи на снагу, Комитет министара Савјета Европе може позвати било коју државу која није члан Савјета Европе да приступи овој Повељи.

2. Што се тиче било које земље која то учини, Повеља ће ступити на снагу првог дана у мјесецу, пошто истекне период од три мјесеца послје датума депозита инструмента приступања који је поднијет генералном секретару Савјета Европе.

Члан 21.

1. Свака држава може, у моменту потписивања или достављања инструмента ратификације, прихватања, одобравања или приступања ставити једну или више резерви на ставове

од два до пет члана 7. ове Повеље. Никакве друге резерве није могуће улагати.

2. Свака држава уговорница која је начинила резерве према процедури предвиђеној претходним ставом може у потпуности или дјелимично да се повуче путем нотификације

упућене генералном секретару Савјета Европе. Повлачење ће почети да производи дејство

датумом пријема такве нотификације од стране генералног секретара.

Члан 22.

1. Свака држава може у било ком тренутку одустати од Повеље нотом коју упутити генералном секретару Савјета Европе.

2. Отказ постаје пуноважан првог дана у мјесецу пошто прође период од шест мјесеци након пријема нотификације од стране генералног секретара.

Члан 23.

Генерални секретар Савјета Европе ће обавијестити земље чланице Савјета Европе и оне које су потписале Повељу о:

- а) сваком потпису
- б) депозиту сваког инструмента ратификације, прихватања, одобравања или приступања;
- ц) сваком датуму ступања на снагу Повеље у складу са члановима 19. и 20.;
- д) свакој noti коју прими у смислу примјене одредаба члана 3. става 2;
- е) било ком другом акту нотификације или обавјештења који се тиче ове Повеље.